

titulum observatum Marc. Varro dicit, quoniam & qua vi, & per quem Deorum, Dearumve terra tremet incertum esset.

Ad quarum feriarum imitationem, & aliarum, 68 que ob alios prodigiosos, aut repentinos casus indici solebant, de quibus agit peni tot. tit. ff. de feriis, l. 1. Cod. eodem, l. 38. tit. 2. part. 3. Covar. lib. 4. var. cap. 19. Anton. Thesaur. decisi. 39. num. 6. Brison. in l. Dominico, Cod. de spectat. cul. & Rosin. de antiquit. Roman. lib. 4. cap. 3.

69 Nos, qui unum & verum Deum, ut omnium causarum causam in ejus Sanctis veneramur, solemnia vota emittere. & anniversaria festa celebrare solemus, illis diebus, quibus violentiores aliqui terramotus contigerunt, ut in hac Limensis urbe observatur in die Visitationis Deiparae, & DD. Crispini & Crispiniani, & olim in Gallia Mamertum Episcopum observasse legimus apud Jornand. in Annal. Segon. lib. 14. Imper. Occident. & lib. 4. Reg. Ital. & Theatr. vit. hom. vol. 16. lib. 2. pag. 3049. Et ad Dei itam, atque indignationem placandam illa etiam verba foribus, & parietibus nostrarum aedium affigi curamus, Christus nobiscum, state, quibus quasi coelitus missis Antiochena urbis ingentem terramotum sedatum fuisse tempore Justiniani Imperatoris commemorat Anton. Cont. in ejus vita: & Nicephor. lib. 7. hist. Eccles. a. 3. Et de ejusdem urbis Limensis terramotibus agens literis mandavit eruditissimus Doctor Franciscus Carrascus del Saz, qui postquam in ea pluribus annis honorificum advocacy, & assessoris Dominorum Proregum officium exercuit, Regii Panamensis Senatus Consul creatus fuit, in suo lib. pract. quast. sup. novam Rec. c. 2. ex n. 18. ad 24.

70 Sed ut his, quae de terramotibus diximus, firmem imponamus, lubet hic notabilem, & admirandum casum ejusdem terramotus, & ignivomi montis eruptionis hujus Peruviani districtus insere, qui praeterquam quod in eo omnibus notissimus est; Reverendi Patris Martini Deltio asseratione communitur lib. 4. disquisit. magic. cap. 3. q. 2. pag. 299. ubi sic ait: Anno superiore 1600. die 18. Februarii prope Arequipam ex illis, qui multi Peruviana sunt montes ignivomi, (Vulcanos vocant) unus eorum, Guaina Putina principio candidam nubem visus pecorariis longe iniquo eruere, quam consecuta est procella fragminum ingentium, quasi avulsorum a rupibus, sed ignitorum: haec paulum spatii progressa comminuebantur in minores lapides, & paulatim, centesimo ferme passu a crateri, in cinerem. Ubi saxa decidebant, cumeta revulsa; diruta, comminuta, interempta: ubi lapides, pauci mortales evaserunt, vel jumenta. Fors Hispania iter faciebat equus, cum vim grandinis lapillaeae non ferret, descendit, & se sub equo locat; sed equus non valebat sustinere, pro vi iustum. Herus videns, nec tutum nec quietum sibi sub equo refugium; ephippium aufert, equum deserit, capiti sellam imponit: sic agere evasit erant fragium. Torrentes & fluviis, ac fontes nonnulli penitus exaruerunt, alii lapsus facultas interclusa, cineris multitudine, idque per leucas plus trecentas. Arequipa primum orta clara luce tenebrae, integrum ferme mensem durarunt. Interea initio caelum fulminibus visum debescere, & audiri tonitrua, flammisque globi, instar artille-
ria bellica, aciebus hinc inde dispositis mutuo ex-

plosa, vicissim huc illuc discurre. Ingens globus ismel decidit, & a templo in proximum ambitum, inde in viam publicam patente porta erupit, & subito disparuit, relicto sulphureo nidore. Terra motus jugis fuit, aled ut multe domus conciderent, reliqua quasi tripudiant nutantes. Nec cessavit interea pluvie terram albam instar cinerum, seu calcis trite, ut nemo per plateas incederet, quin mox digiti spissitudine cooperiretur: Domus quae minimum tecta essent, crassitudine semipedali, sic pleraque sub onere gemebunda subsiderunt. Malum durabat, luce per intervalla potius ostendente se, quam diem praebente. Mense ferè exacto cessatio fuit, & nonnulla intermissio, ut nostri, qui illic degunt perscribere; sed adhuc metus manebat graviorum. Magnam morum in melius tum timor expressit commutationem, omnes ad pedes Sacerdotum devolvi, aled, ut quiete nulla daretur, & vi in cubacula penitentes irrumperet. Sic Deo lucrum animarum multarum accessit. Sed nec Satanas neglectam occasionem: nam cum Indi Paganii viciniores flammis solita superstitione, Magos accessissent, & simul ad montem illum properarent, & malis cantibus, ac sacrificiis procurarent, magos & viciniores quoque flamma consumperunt, ceteri omnes male mulctati, desperabundi pars suspensio, pars aliter sibi mortem consciverunt. Quibus addo ex relatione multorum, qui huic spectaculo interfuerunt, cineres torrentium meo magno impetu per plures leucas, etiam transvadatis fluminibus decurrisse, & domos aliquas in agris positas, illas habitantibus, suis sedibus motas, & in alias exportatas.

74 Addere etiam libet ingens aliud naturae miraculum, quod narrat Acost. d. lib. 3. cap. 21. in fin. & post eum Herrer. in descript. Ind. cap. 20. pag. 59. scribens anno 1581. circa urbem Chiquiavo, aliàs de la Paz, magnam partem altissima rupis ad Indorum pagum respicientis, qui dicitur Anjo Anjo, subito corruisse, & eorum plures, qui idololatras & malefici erant, obtivisse. Et quod majus est, rupem ipsam non secus ac undam; aut ceram liquefactam, ad sesquileuca spatium procurrisse, aut profluxisse, lacumque vicinum, & omnem illum ambitum terra expletem fuisse.

In alia quoque provincia Peruviana, quae Chumbivilcas appellatur anno 1612. juxta oppidum de Alca repente parvus torrens, qui illud alluit, in magnum fluvium erupit, & regionem universam per dies aliquot cum maximo incolarum damno inundavit, ingentia saxa rapidissime volvens, nullis aquis pluvius adactus, sed iis, ut apparet, quae dehiscente ibidem tellure, ex intimis ejus penetralibus effluerunt, juxta quae de aquis terrarum immixtis, & fluminibus, & abyssis sub ea latentibus, ex aliorum Philosophorum sententia commemorat Plin. lib. 2. cap. 68. & Senec. omnino videndus lib. 3. natural. quast. per totum, & praecipue cap. 8. 19. & 30. lib. 5. cap. 14. & lib. 6. cap. 7. & Simon Majol. de collog. 101. de mari pag. 262. Ut sic apparet undique, & ubique hominibus pericula imminere, l. Senatus 35. §. mortis causa. ff. de donat. caus. mor. l. 1. §. cur tamen, ff. de pos. Deumque ejusmodi naturae portenta, ut timeatur, ordinasse, sicuti docemur Psalm. 33. ita ut Arist. lib. 3. Moral. Nicomach. docuerit, non esse fortes appellandos, sed insanos potius, ac sen-

su vacantes eos, qui non habuit virtutis, sed immanitate quadam natura, tera concussionem non perhorrescerent, quae videtur inferorum ad superiorum sedem eruptionem minitari. Unde ad stupidam conditionem hominem designandum in Proverbium abiit: Neque motus timeret, neque fluctus. De quo plura post Erasum. scribit Paul. Manut. in adag. pag. mihi 1160

CAPUT VIII.

De Oceano, quo Novus Orbis undique cingitur, & ejus utilitatibus, & nominibus, & naturalibus Atlantici & Australis per fretum Magallanicum communicatione, & an hominum industria Isthmus alius perforari possit, quo haec duo maria facilius, & commodius jungantur, & adeantur.

SUMMARIUM.

- Oceani etymologia.
- Oceanus terram cingit, non terra Oceanum.
- Oceanus terram omnem quasi insulam coronare, cingere, ambire, concludere, & circumfluere dicitur.
- Mare utrum commenerari debeat inter bona, vel inter mala.
- Mare nihil bonum producit, secundum Platonem & Homerum, & dicitur quasi amarum, & ab Aegyptiis pernicies vocatur.
- Mare dicitur Tharsis, quasi egenum, & ejectionem.
- Adagium Neptuni, sive maris filii, quid significet.
- Maris plurima bona, & commoda recensentur.
- Navigatio, & commercii navali utilitas expenditur.
- Maria ferè omnia navigabilia sunt.
- Seneca quoddam veluti vaticinium navigationis ad Indos.
- Navigatio & navis apud Onecrocriticos bona portendit.
- Mare, & aqua marina Regem & Regiam oper significat.
- Maris mentio in Scriptura sacra ponitur pro loco plena thesauris. Et inter benedictiones, habitare loca maritima, & commercii opportuna.
- Orbis Novus undique Oceano Atlantico, & Australi abluitur, & maritimus commoditatibus gaudet.
- Mare ad Polum Antarcticum maxime diffunditur: Sed terra tamen magna spatia relinquit, contra opinionem aliquorum Philosophorum.
- Terra à mari vix unquam distat plus mille leucis Hispanicis.
- Mare in universam plus multo occupat hujus globi inferioris, quam terra.
- Australis plaga sub nomine maris soles denotari in Sacris Literis, & quare.
- Oceani propria sedes est in Meridie.
- Novus Orbis à multis insula esse dicitur.
- Insulae nomen quid proprie significet, & unde dicitur.
- Orbis universi partes non tantum peninsulae sed insulae à veteribus dicebantur.
- Creta insula qualiter dividit Europam, Asiam, & Africam.
- Oceanus Atlanticus quis, & unde dicitur, & quare etiam Borealis, & del Norte dicitur.
- Norte nomen est Belgicum, & significat Septentrionem.
- Oceanus Australis, sive del Sur, quis, & unde dicitur.
- Sur, nomen est Belgicum, aut Gallicum, & significat ventum Australem.
- Mare del Sur, sive Australe, dicitur etiam Mare Pacificum, & quare.
- Mare del Sur, cur adeo tranquillum sit, & de maris fluxibus & refluxibus, & eorum causis, remissive.
- Mare diversas appellationes habet, pro varietate provincialium, quae alluit, sed unum tamen est.
- Maria omnia inter se mutuo perforata sunt, & cum Oceano variis modis communicantur, & quid in

- Hircano, Caspio, Mediterraneo & Rubro.
- Mare Mediterraneum cur ita dicatur, & cur etiam Magnus vocetur, cur Oceanus major, & revera Magnus, imò & Maximus sit.
- Oceanus Atlanticus, sive del Norte, qualiter eodem cum Oceano Australi, sive del Sur.
- Magallanus aperuit fretum diu desideratum, quo uterque Oceanus adiri possit.
- Navis Commendatoris Loayrae, & Episcopi Placentini post Magallanum, fretum ab eo inventum transierunt.
- Francisci Draque Angli, ad Magallanicum fretum, & alias provincias Novi Orbis expeditiones, & ejus obitus.
- Thomas Candish Anglus, feliciter fretum Magallanicum transit, & in patriam opimis spoliis onatus reversus est.
- Richardus Achini Angli expeditio ad fretum Magallanicum, & qualiter captus fuerit.
- Olivierus Vandermos Batavus variis fortune casibus jactatus, post trajetum fretum Magallanicum in Amsterdamum rediit, & etiam Guilielmus Schouten.
- Batavorum sex militares naves anno 1615. fretum Magallanicum transierunt, & cum nostris his navales certamen ineuntes, primo victrices, secundo victa, perierunt.
- Hollandensium, & aliorum Secliariorum relationes de rebus in Indiis gestarum tractantes, caute legendae sunt, & quare, ibidem.
- Fretum novum ultra Magallanicum anno 1619. à fratribus Nodalibus supremi Indiarum Senatus jussu questum, & inventum fuit, & ejus descriptio.
- Fretum non esse ad terram Magallanicam, sed mare apertum pluribus insulis disjunctum multo opinantur.
- Magallanicum fretum quando & qualiter ex parte maris del Sur lastraverint, & transierint Joannes Ladrillerus, Petrus Sarmientus, & Ferdinandus Lamerus.
- Didacus Florus de Valdes mittitur ad ortum freti Magallanici munitionem, & incolendum.
- Fretum aliud, quo uterque Oceanus conjungatur versus Polam Arcticam esse nonnulli opinantur, & in vastissima regione Floridae reperitur.
- Oceani utriusque commercia hosti qua via ineantur.
- Isthmus Panamensis utrumque Oceanum dividens leucas septem habet.
- Viae plures quaerita sunt, quibus Oceani Atlantici ad Australe facilius transitus aperiretur, & quae illa.
- Isthmus Panamensis ut perforari, & canali per eum aperto, uterque Oceanus communicetur, saepe tractatum est, & an id possibile sit.
- Nicanor Rex Syriae nunquam perficere potuit fossam, quae ex Caspio mari ad Euxinum ducere destinavit.
- Isthmus Peloponnesi inter mare Aegeum, & Jonium frustra perforare multi tentarunt.
- Nero irritus fuit, quod Isthmum Peloponnesi perforare voluit.
- Isthmum perforare adagium, eos notat, qui frustra aliquid moliantur.
- Xerxes frustra pontem navium in mari facere tentavit, ut Asiam Europe conjungeret, & Athon montem effodit.
- Nebhaus Rex Aegypti fossam ex Nilo ad Rubrum mare fodere cepit, in cuius opere centum viginti milia Aegyptiorum perierunt.
- Opera Dei velle mutare, aut emendare piaculum est.
- Alphonsus X. Castellae & Legionis Rex à Deo punitus dicitur, quod ejus opera reprehenderet.
- Isthmi lapides, quem Gnidii perforare tentarunt, in fodiendum oculos restituebant, & quid oraculum responderit.
- Caroli Magni historia mirabilis, dum fossam ex Rheno in Ararim facere voluit.
- Isthmus Panamensis ut aperiretur, tota illa regio aquis mergeretur.
- Sesostris, & alii cessarunt mare Rubrum in Nilum ducere, ne terra Aegypti inundaretur.
- Europam insulam facere quidam Imperatores voluerunt,

- runt, & cur ab incipio destiterint.
- 64 Mare etiam in prono ultra litus non potest excurrere.
- 65 Mare unum si alii pronam sit, & interfacientis terræ impedimentum auferatur, in illud influet.
- 66 Mare nullis aquis augetur, etiam si aliud mare in illud influat.
- 67 Mare an sit inferius, & depressius terra, remissive.
- 68 Isthmum Panamensem, aut alium aperire ad utrumque Oceanum communicandum, si id loci natura permittet, utilissimum erit.
- 69 Deus non offenditur si homines arte, & industria naturæ defectus supplere, & suis usibus aptare conentur.
- 70 Fossam, quam ex Rubro mari ad Nilum cepit Setorris, postea alii perfecerunt, & qualis ea fuerit.
- 71 Cleopatra ab Augusto fugiens, voluit aperire fossam, sive Euripum Maris Rubri.
- 72 Fossam magnam in Gallia ad navigandum ex Rhodano in Ararim, Mosellam, & Rhenum usque ad Oceanum facere voluit Lucius Verus.
- 73 Hercules Gaditanum fretum injecto aggere claudere voluit.
- 74 Hispania olim angustissimo maris freto distabat ab Africa, imò & cum illa continuabatur.
- 75 Hercules qualiter Scyllæ, & Charybdis scopulos sustulerit, & ingentia alia utriusque opera alibi fecerit.
- 76 Opera plurima ingentia & laboriosa hominum arte, & industria confecta; remissive.
- 77 Caspia seu Caucasica portæ, & famigeratum illarum opus.
- 78 Cloacæ urbis Romæ opus ingens, & admirandum.
- 79 Mari, quo Sine provincias suas à Tartaris dividunt, & tuentur, maxima, & penè incredibilis fabrica.
- 80 Alphonus Alburquercius Nilum in Arabicum Sinum divertere tentavit, & sic totam Ægyptum in Turcarum odium sterilem reddere.
- 81 Turcæ cur imponant leviora tributa Abyssinis, in Terram Sanctam religionis causa venientibus.
- 82 Iraia locus expenditur, & exornatur.
- 83 Cyrus Persarum Rex quare, & qualiter Gangem diviserit.

Oceanum ¶ mare secundum Solinum in *Polyb.* cap. 26. de Hispania; D. Isidor. *lib. 13. Etymolog. cap. 15. pag. 256.* & Joan. Funger. in *Etymolog. verb. Oceanus*, quidam à celeri fluxu, quasi oceanus currentem, dictum existimant; etenim *oceanus* est celer, & *oceanus* est fluere, vel natare. Sed alii verius tam Græci, quam Latini Scriptores, ut idem Isidor. observat ita nominari tradunt, quod in circuli modum Orbem terrarum ambiat, & universas ejus oras amplectens, alterius astibus accedat, atque recedat. Quam etymologiam Eratosthenis, & doctissimorum quorumque Philosophorum opinio confirmat, qui rectè profiterentur, ¶ Oceano potius terram cingi, quam illum ab ea circumdari ut bene advertit Martin. Deltio in *adag. sacr. 1. tom. adag. 789. pag. 378.* & de Oceano hujus Novi Orbis loquens Acost. *lib. 1. de histor. Indiar. cap. 6. & lib. 3. cap. 10. & 27.* Eoque respexit Dionys. Alexandr. *Cosmographus sub initium sui poematis de situ Orbis*, ¶ dum universam terram nihil aliud esse dixit, quam *Insulam Oceano coronatam*; & Orpheus in *hymno Jovis & Junonis*, dum laudat circulum indefessipulchrè fluentis Oceani, quorum Græca carmina adducit Forcutil. *lib. 2. de Gallor. Imper. & Philosoph. fol. 82.* & Petr. Fab. *lib. 3. Semestr. cap. 25. pag. 403.* & Just. Lips. omnino legendus in *Physiolog. Stoicorum lib. 2. dissert. 16. & 17.* Necessarè M. Tul. *lib. 6. de Republic.* ubi inquit: *Omnis enim terra, qua colitur à vobis, angustis verticibus, lateribus latior, parva quedam insula est, circumfusa illo mari, quod Atlanticum, quod Mag-*

num, quod Oceanum appellatis in terris. Quem imitatus Julius Firmicus *lib. 1. Mathem.* tradit Atlanticum Mare terræ spatium in modum Insularum suarum circumfusione concludere. Idem quoque sentit Catullus de nupt. Pelei & Thet. dicens:

Oceanusque pater totum qui amplectitur Orbem.

Et Horatius in *Opod. Ode 16.* qui Homericum epithetum mutuatus, ut Lambinus ibidem observat, illum circumvagum vocat:

Nos manet Oceanus circumvagus, &c.

Et expressius Manilius *lib. 4. Astronom.* inquit:

Ipsa natat tellus Pelagi lustrata corona,
Cingentis medium liquidis amplexibus Orbem,

Et Seneca in *Oedipo*:

Lacida dum currenti annori rydera mundi,
Oceanus clausum cum fluctibus ambiat Orbem.

Utrum verò ¶ mare inter mala, vel inter bona connumerari debeat? in quæstionem vocari solet. Et ¶ sanè nihil memorabile, vel Jove dignum producere, Plato in *Phædone* scriptum reliquit, cui consentiens Homerus, mare nullius frugis esse dixit, & aridit nominis etymologias siquidem mare, quod *amarum* sit, dictum putat Honorius, quem refert Joan. Funger. in *etymolog. verb. Mare*, vel quod aque ejus amara sint, secundum D. Isidor. *lib. 14. etymolog. cap. 14.* arque adeò Ægyptii Sacerdotes illud *perniciem* appellare soliti sunt, ut testatur Pier. in *Hierogl. lib. 31. pag. 285.* Et Simon Majol. *collog. 10. pagin. 264. & pag. 277.* inquit, mare malum esse, & mala significare, juxta illud Isaïæ 57. *Cor impii mare fervens.* Eadem ¶ quoque de causa *mare Tharsis* appellatur putant Forerius, atque Mercerus, quos refert Maluend. *lib. 5. de Antichrist. cap. 14. pag. 283.* à verbo Hebreo *Rasas*, vel *Rus*, quod pauperem, ejectum, destitutum, discretumque esse significat, quasi nimirum omnia ejiciat, exterminet, depauperet, vel potius, quod ipsum sit egenum, inops, pauper, exterminatum, & ejectum. Quod ¶ & sentit Agel. *lib. 15. not. Attio. cap. 21.* & alii relati à Paul. Manut. in *adag. filii maris, vel Neptuni, p. 1404.* & Fr. Joan. à Ponte *lib. 3. de conven. utriusque Monarch. cap. 7. §. 1. pag. 50.* dum docent, nihil benevolam, aut mite in mari gigni, & ideò ferocissimos, immanes, & alienos ab omni amore, & ingenii suavitate Neptuni filios dicere Poetas consuevisse.

Sed in contrarium ¶ plurima esse, & magni quidem semper faciendæ commoda & bona, quæ ex Oceano, & ejus terræ circuitu proficiuntur, late & eleganter ostendunt D. Ambros. *lib. 3. & D. Basil. lib. 4. Hexam.* & Pat. Ludovic. Ballester. in *Hierolog. lib. 2. cap. 9. pag. 146.* Primum, quia terras necessarîo suffulcit humore, quibus per venas quasdam occultè succum quemdam hand inutilem subministrat. Est etiam bonum mare tamquam hospitium fluviorum, fons imbrium, derivatio alluvionum, inventio commercium, quo sibi disantes populi copulantur, quo præriorum removeantur pericula, quo barbaricus furor clauditur; subsidium in necessitatibus, refugium in periculis, gratia in voluptatibus,

salubritas valetudinis, separatorum conjunctio, itineris compendium, transfugum laborantium, subsidium vestigalium, sterilitatis alimentum. Ex hoc pluvia in terras transfunditur, siquidem de mari radiis Solis aqua hauritur, & quod subtile ejus est, rapitur: deinde quanto altius elevatur, tanto magis etiam umbratione frigescit, & imber fit, qui non solum terrenam temperat siccitatem, sed etiam jejuna arva fecundat.

Hactenus ex Ambrosio & Basilio, qui bene ginter alia ¶ utilitatem navigationum considerant, quæ per hanc ingentem aquarum congregationem, quam *Oceanum* appellamus, iniri ab hominibus possunt, quarum medio facilis eis redditæ est regionum, quantumvis longè distantium, communicatio, quæ terrestribus itineribus difficilis, & quandoque impossibilis esset. De quo etiam optimè post alios agit Boter. in *relation. univers. part. 1. vol. 2. lib. 1. pag. 340.* & Anton. de Herrera in *histor. general. Ind. decad. 1. lib. 5. cap. 8. 10. pag. 172.* Atque ¶ inde *Deum Optim. Max.* omnia ferè maria navigabilia fecisse, licet in aliquibus aliqua impedimentà sese navigantibus offerant, pluribus probat Simon Majol. *dict. collog. 10. circa finem*, & multa exemplà magnarum navigationum omnium sæculorum recensens Maluend. *lib. 3. de Antichrist. cap. 15.* Ubi ¶ inter alia refert Senecæ verba in *prefat. ad lib. natur. quæst.* qui quasi hanc navigationem, quæ hodie à nostris in utramque Indiam initur, inspiceret, inquit: *Quantum enim est, quod ab ultimis littoribus Hispania usque ad Indos jacet? paucissimorum dierum spatium si navem suam ventus implevit.* Quibus conveniunt plurima alia, quæ de utili, & necessario navigationum usu congerit Aristor. *lib. 1. Politicor. cap. 7. l. 1. §. si is qui navem, ff. de exercit. act. lex 24. tit. 9. part. 2. Angel. com. 290.* Benven. *Stracha in tract. de mercatura, tit. de navigatione, part. 1. num. 1.* Camill. Borrell. *de navit. Reg. Cathol. cap. 8. num. 4.* Petr. Fab. *lib. 1. Semestr. cap. 25. pag. 171.* D. Marta in *tract. de jurisdic. 2. part. cap. 24. num. 27.* & Callist. Remirez in *tract. de leg. Reg. Arag. §. 14.* & novissimè post hæc scripta Seraphin. Freit. *de justo Imper. Asiat. cap. 1. num. 16. & seqq.*

Et ¶ judicium Onirocriticon, sive eorum, qui somnia interpretantur, apud quos navigatio, & navis bona portendit: atque etiam ¶ mare ad Regis personam refertur, in quod se opes universæ, quasi universi annes exonerent. Atque adeò aqua marina Regias opes representet, & qui aquam marinam bibat, divitias ex recondata penu, aut ex Regalibus promptuariis haurire possit, ut tradunt Artemidor. *lib. 2. Onirocrit. cap. 23. Achmetes, cap. 198. & seqq.* & Pat. Joan. Pineda de reb. Salomon. *lib. 4. cap. 3. pag. 166.* & in *Commentar. in Job. cap. 28. vers. 14. num. 3.* *14. pag. 197.* ubi maris ¶ mentionem ibi factam ostendit, propter reconditos rerum pretiosissimarum thesaurus, qui vel in mari sunt, vel per mare advehuntur. Et eodem modo intelligit illam Zabulonis benedictionem; *Deuter. 33. 19. Inundationes maris quasi lac surgent, & thesauros absconditos arenarum;* ubi Septuaginta legunt: *Divitias maris lactabunt te, & emporia maritimam habitantium.* Et Simplicius Theodoret. *Divitias*

maris surgent, & mercatum habitantium juxta mare, quasi dicant, beatissimos illos esse, quorum provinciæ mari vicinæ sunt, & navigationum commercii fruuntur. Prout etiam similis ex mari abundantia, & opulentiæ indicatur, *Ezech. 31. 4. Aquæ multa nutrierunt illum, Abyssus elevavit eum. Genes. 49. 13. Zabulonem in litore maris habitabit, & in statione navium pertingens usque ad Sydonem;* unde de Alexandria dicitur, *Nabum 3. Cujus divitiæ mare & aque muri ejus.* Et de Tyro, *Ezech. 27. Perfecti decoris ego sum, & in corde maris sita.*

Hæc cum ita se habeant, jam planè apparebit, non solum terræ bonis hunc Novum Orbem excellere, ut in superiore cap. ostendimus; ¶ sed ¶ maritimis etiam commodis, & navigationum utilitatibus frui, cum omni ex parte vastissimi pelagi undis abluatur. Habet quippè ab ortu Solis Oceanum illum, qui *Atlanticus* dicitur, sive, ut vulgò loquuntur, mare del Norte, ab Occasu autem ingentiori alio, & vastiori æquore circumdatur, quod *Australe*, & vulgò *del Sur*, nuncupari solet, ut præter alios auctores, quos passim in præcedentibus capitibus recensuimus, optimè observant Abraham. Ortel. in *Theat. mag. tab. 1. 5. & seqq.* Acost. *dict. lib. 1. cap. 6. & d. lib. 3. cap. 10. & 29.* Magin. in *Cosmogr. part. 2. tab. 34. fol. 279.* Boter. *d. lib. 1. 2. & 3. per totum;* & Anton. de Herrera in *descript. Ind. Occident. cap. 2. in princip. par. 3.*

Experientia nimirum ¶ ostendente, veram fuisse opinionem antiquorum Philosophorum, quos refert Plutarch. *lib. 3. de placit. Philosoph. cap. 9. 10. & 11.* & D. August. *lib. 16. de Civit. Dei, cap. 9.* dum existimant, ad Polum Antarcticum mare quaquaversum esse diffusum, falsam tamen, dum putabant, nullum usquam terræ locum ibidem relictum. Constat namque ita aquas terræ vicissim cedere, ut non tota hujus congeries hinc, tota illarum inde se teneat, sed mutuis excursionibus sese per omnia complectantur, ut dicemus *infra cap. 11. n. 9. & 11.* Adeò, ut ¶ plenè observatum sit, vix unquam ¶ terram à mari amplius quam viginti quatuor millia stadiorum distare, id est, leucas Hispanicas mille, sicuti ex allorum relatione advertit Acosta *dict. cap. 6.*

Quamvis ¶ negari non possit, multò maxime terreni globi partem aquas possidere, & præcipuè in hac Australi plaga, ut post alios bene notat Herrera in *histor. gener. Ind. decad. 1. lib. 10. cap. 4. pag. 337.* Quapropter ¶ tota ipsa ¶ sæpè in Sacris Literis mare vocatur, & sub hoc verbo Aquilonari regioni opponitur, appellatione scilicet sumpta à parte, quæ in ea magis excellit, juxta illud Psalm. 88. *Aquilonem & mare tu creasti:* Et Psalm. 106. *A Solis ortu & Occasu, ab Aquilone & mari.* Quæ loca, & alia ita exponi posse testantur D. Basil. Theodoret. Jansen. & Lorin. ibidem, & Genebrard. hujus rei ¶ rationem reddens: *Quod propria sedes Oceani est 20 in Meridie.* Pat. Gaspar. Sancti. in *Isaiam, cap. 9. num. 54.* & doctissim. Pat. Joan. Pineda in *Commentar. in Job. cap. 23. vers. 9. num. 3. & 4.*

Et ob hunc nimirum Oceanum ambitum, cujus undis hunc Novum Orbem undique cingi probavimus, ¶ sunt qui illum *insulam* appellent, ut 21 tra-

- tradit Torquemad. in *Monarch. Ind. lib. 1. cap. 6. pag. 18.* Proprio enim & vulgari nomine insula
- 22 locum ¶ significat, qui undique aquis ambitur, & inde originem sumpsit, quasi in salo, id est, in mari posita sit, ut observat D. Isidor. *lib. 4. Etymolog. cap. 6. in princip.* Martian. Capella *lib. 6. de nuptiis philolog.* Ripa in *leg. si insulam, num. 22. ff. de verbor. obligat.* Peregrin. *de jure fisci, lib. 8. num. 61.* & Brisson. *de verbor. signif. lib. 9. fol. 304. in fin.*
- 23 Neque ¶ hoc mirum videbitur iis, qui cognoverint, reliquas etiam mundi partes, *Europam nempè, Asiam & Africam,* eadem ratione, quod mari tandem ex omni latere proluantur, non tantum *peninsulas, verum & insulas* à veteribus appellatas fuisse, ut constat ex locis Dionys. Tullii, & Firmici *suprà* relatis: Isocrate in *Panegyrico:* Just. Lips. *diçt. lib. 2. Physiolog. dissert. 17.* & ex Joan. Episcopo Gerundensi *lib. 1. rerum Hispan. in princip.* ubi ait, in Orbis divisione sub Noè, filio Japheto, Europam pro insula in portione contigisse, cum aliis fratribus aliæ quoque insulæ partitæ fuissent, Asia scilicet Sem, & Africam Cham: Intra quas tres Orbis partes illud ut mirandum ex Bocatio refert Simon Majol. *24 in dieb. Caniculi. 1. tom. colloq. 14. in fin. ¶ naturam nempè Cretam insulam collocasse,* ut omnes ipsa sola discerneret, velut umbilicus, cum ab Oriente Asiam, à Meridie Africam, ab Occidente, & Aquilone Europam teneat.
- 25 Appellatio autem ¶ *Oceani Atlantici,* quo diximus, Americam nostram ab Ortu circumflui, originem traxit ab Atlante antiquissimo Africae Rege, & à monte, & insula ejusdem nominis, non multum à Gadibus in extremâ Mauritanie terminis sitis, ut *suprà cap. 4. num. 34.* & 35. notavimus. Eoque nomine veteres proprie illud mare significabant, quod Europam & Africam ab Occidente alluit, & largè & improprie interdum etiam pro universo Oceano accipiebant, ut patet ex verbis Tullii & Firmici *ubi supra:* Macrobi. *lib. 1. de somn. Scipion. Plin. lib. 3. cap. 5.* Herodot. Strab. Suid. Zosim. & aliorum, quos refert Abraham. Ortel. in *Thesaur. Geograph. verbo Oceanus Atlanticus:* Funger. in *etymolog. verb. Oceanus, pag. 697.* & passim ex Strabone, qui scribit, Indiam desinere ad mare Orientale, & ad Austrinum Atlantici partem, & alibi, ejus Australe & Orientale latus in Atlanticum pelagus procurrere.
- Borealis verò, sive del Norte, idem ipse Oceanus vulgò appellari cœpit, secundum Acostam *diçt. cap. 10.* quoniam harum Indiarum Occidentalium terra, per illius navigationem à nostris primum reperta, tota ad Polum Arcticum & Aquilonem, sive Septentrionem sita sit. Quam
- 26 cœli plagam, nautæ ¶ sub hoc nomine Norte significare solent, quod proprium esse linguæ Belgicæ Noort, vel North, scribit Gorop. Becan. in *originibus Antwerp.* & Carol. Bobil. *de differenti. vulg. linguarum, cap. 10.* & D. Sebastian. Covarr. in *Thesaur. ling. Hispan. verb. Norte.*
- 27 Alterum autem ¶ mare, ab Occasu hunc Novum Orbem interluens, ideo Australe appellatur, quoniam postquam Blascus Nuñez de Balboa primus illud post Panamensem tractum detexit, juxta ea, quæ diximus *suprà cap. 5. n. 27. & 28.*

eò nostri navigare cœperunt, quousque lineam Equinoctialem transgressi, & in alterum hæmiphærium delati, Septentrionis stellas, & Arcticum Polum è suo conspectu amiserunt, & pro illo Antarcticum nacti sunt, qui Australis etiam ab Austro vento, ex ea parte perlante, vocari solet; prout tetigimus *suprà cap. 1. num. 20.* & alio nomine Sur, ut advertit Acost. *d. cap. 10. Magin. diçt. fol. 279.* & Abraham. Ortel. in *Thesaur. Geograph. verb. Mar del Sur,* ubi etiam idem mare, & reliquum ad Sinas usque pertingens, Chryse dictum scribit.

Et quamvis maxima hujus Novi Orbis pars ad Septentrionem vergat; prout in universa ora Novæ Hispaniæ, & plurimis aliis provinciis videmus, quarum mentionem fecimus *suprà cap. 6. ex num. 19. ad 34.* totus tamen iste Oceanus Arcticus, etiam ubi ultra utriusque America terminos spatiat, Australis appellationem ex prædicta ratione retinuit, & del Sur ex ea, quia ¶ Belgæ, à quibus, & aliis gentibus Septentrionalibus, nautæ nostri ut plurimum, ventorum nomina mutuati sunt, quos in triginta duos partuntur, Australem Zuidt vocant, Galli autem Sud, aut Sud, ut tradit Bobil. *suprà.* Levin. Lemn. *de occultis natur. mirac. lib. 3. cap. 3.* Oront. Fin. *lib. 5. Geograph. cap. 5. de ventis:* & Adrian. Junius in *suo nomenclatore, 2. part. sub tit. de elementis, verb. Auster, pag. mibi 255.*

Pacifici quoque ¶ nomen idem mare usurpat, 29 ut notant Magin. & Ortel. *suprà,* quod ei à Ferdinando Magallano impositum fuit, ut testatur Anton. de Herrera *diçt. histor. gener. Ind. Occid. decad. 1. lib. 9. cap. 12. pag. 319.* eò quod tranquillum & pacatum ut plurimum sit & per ingens illius pelagus naves, ut per placidissimum fluvium, foelici, & indesinenti aurâ vehantur. Cujus tranquillitatis ¶ causas, & alia, quæ pertinent ad Oceani fluxus, & refluxus, & diversos alios motus cognoscendos, optime prosequitur Ovetan. in *summ. Ind. cap. 9.* Petr. Mexia in *Sylva, part. 5. cap. 1.* Idem Herr. *diçt. cap. 12.* Acost. *diçt. lib. 3. cap. 16. & 29.* Roderic. Zamoran. in *suo reperit. lib. 3. cap. 14.* & ante eos Plin. *lib. 2. cap. 97.* D. August. *de miracul. sacra Script. lib. 1. cap. 7.* D. Basil. in *Hexam. homil. 6.* D. Thom. *1. part. quast. 105. art. 6.* Simon Majol. *colloq. 10. pag. 268.* & seq. & novissime Joan. Scortia *lib. 2. de natur. & increment. Nil, cap. 9.*

Sed quamvis diversas istas ¶ maris Oceani appellationes connumeraverimus, & alias plures alii Auctores comminiscantur, præsertim postquam hic Novus Orbis, & Sinarum & Japoniarum regiones detectæ sunt, ut constat ex Plinio *lib. 6. cap. 23.* Pompon. Mel. *lib. 3. Solin. cap. 26.* Senec. *lib. 3. nat. quast. cap. 8. & 19.* Macrobi. *lib. 2. de somn. Scipion. cap. 9.* Martian. Capel. *diçt. lib. 6. de nupt. Philolog.* Theodoret. *g. 12. in Genes. Perer. Delr. Martineng. & aliis ibidem:* Acost. *diçt. lib. 3. de hist. Ind. cap. 10.* Priscian. & Bergomat. apud Majol. *colloq. 10. pag. 262.* Gérard. Mercat. in *Europa:* Paul. Merul. in *sua Cosmograph. part. 1. lib. 3. cap. 7. & seqq.* Ballester. in *Hierologia, lib. 2. cap. 9.* Pineda *de reb. Salomon. lib. 4. cap. 9. & in Eccles. cap. 1. vers. 7. num. 4. pag. 151.*

Verius tamen est, unum ubique mare esse, quod

quod tamen pro regionibus, quas alluit, vel aliis de causis, variis nominibus nuncupatur; sicut etiam terra, cum una sit, pro diversis locis varia nomina sumit, ut rectè ultra aliquos ex *suprà* relatis, observavit Homer. *lib. 12. Iliad.* dum ait: *Profundi magna potentia Oceani, ex quo omnes fluvii, & totum mare, & omnes fontes & putei altè fluunt.* Strabo relatus ab Ortelio *diçt. verb. Oceanus,* qui uno in loco Austrinum Oceanum Atlantici partem facit, & alio in se utrumque coire testatur D. Isidor. *lib. 13. Etymolog. cap. 15. & 16.* D. Ambros. *lib. 3. Hexam. cap. 1.* & Gregor. Nysen. *ibid.* aperte concludens, quod licet innumerabilia maria esse videantur, & sub numero multitudinis appellentur, *Genes. 1. 10.* dum dicitur: *Congregationem aquarum appellavit maria,* unum tamen, & continuum est mare, in sese pro universum Orbem commeans, nec ullo pacto à conjunctione sua divisum.

Idem docet ex nostris Peregrin. *lib. 8. de jure fisci, num. 1.* & luculentius prosequitur D. Basilus in *cod. Hexam. homil. 4.* ubi ait, quod etsi multa sint nomina propria, variaeque marium, ut *Caspium, Hyrcanum, Mediterraneum, Rubrum, Septentrionale, Austrinum, Orientale, Occidentale, Euxinum, Helleponticum, Aegæum, Jonium, Sardonium, Germanicum, Britannicum, Siculum, Tyrrhenum,* & infinita alia genera pelagorum, quæ nimirum à regionibus quas alluunt, varia nomina sumunt, & ob id Deus congregationem aquarum *Maria* nominaverit: ¶ credendum tamen est Geographis assertentibus, ea omnia inter se mutuo perforata esse, & per meatus suos commiseri, ac simul ad Maximum mare, hoc est Oceanum, ostiis suis confluere, quemadmodum etiam *Rubrum mare* dicunt ad id, quod ultra Gades est, connecti.

Eandem sententiam D. Theodoret. & Pineda, *ubi supra,* docentes, hanc marium communicationem, vel deorsum fieri per occultos & latentes terræ meatus, veluti per tubulos, & canales, aut siphones subterraneos, vel secundum superficiem terræ, dum ex aliis in alia propriis & apertis ostiis in Maximum mare Atlanticum, vel Oceanum derivantur. Et priore modo communicari putant mare Hyrcanum & Caspium, quantumvis Aristot. Herodot. & Ptolem. tradant, ea per se suis undique litoribus circumscripta esse, & nulla cum Oceano coitionem habere; quod probare etiam videntur Conimbricenses *tract. 8. in Meteor. c. 3. Merul. d. lib. 3. cap. 5. 6. 7.* Bened. Perer. *lib. 1. comment. in Genes. Casaubon. in not. sup. Strabonem, lib. 2. & lib. 11. in princip. & Scaliger. contra Cardanum exercit. 46.* Posteriore autem Mediterraneane, & aliorum pelagorum in illud desinentium communicationem, & confluxum ad Oceanum fieri docent, cum circa Gades per fretum, quod *Heruleum* vocant, conjungatur, vulgò *el Estrecho de Gibraltar.* Atque etiam in maris Rubri, quod ab aliis Mediterraneane divisum per se in Oceanum Indicum influit. Unde caute legendus est D. Basil. *ubi supra,* qui Rubrum cum Mediterraneo confundit, & ad Gades connecti testatur.

Porro *Mediterraneum* ¶ mare sic dictum est, quia per mediam terram ab Occasu ad Orientem usque perfunditur, & in Meridiem vergens, deinde

de ad Septentrionem tendit, Europam, & Africam, Asiamque discernians: Quapropter *Magnum* appellatur, quia cætera maria in comparatione ejus minora sunt, ut ait D. Isidor. *d. lib. 13. cap. 16.* Paul. Merula *ubi supra, cap. 7. & in comment. ad lib. 17. Annal. Ennii:* Pontan. & Cerda in illud Virgillii *Aeneid. 5. vers. 628.*

Syderaque emense ferimur, dum per mare magnum.

Janus Douza in *precedent. pro Catullo, cap. 6.* Robert. Titius *lib. 6. locorum controvers. cap. 6.* & plures alii Auctores sacri, & prophani relati à Pineda *d. lib. 4. de reb. Salom. cap. 11. pag. 129. num. 5. & d. cap. 1. Eccles. vers. 7. n. 4. p. 152.* Quod tamen, ut rectè observat idem Pineda, intelligendum est respectu internorum marium, hoc est, quæ terræ internas regiones interluunt, non tamen respectu Oceani, in quem ipsum Mediterraneum, & reliqua, ut diximus, influunt, & reverà *Magnus,* inò & *Maximus* dicitur, ut constat ex Tullio *d. lib. 6. de Republic. Plinio d. lib. 3. cap. 5.* D. Basil. *d. homil. 4. in Hexam. & Ludovic. Balle in d. Hierol. lib. 2. c. 9. p. 144.*

Poruit quoque ab eisdem Auctoribus nobilitas aliud exemplum coitionis, sive perforationis unius maris ad alterum in hoc, de quo agimus, reperiri. Etenim ¶ Oceanus ille Atlanticus, qui reperta continenti Americani Orbis finitū videbatur, postea vastior & ingentior ultra illam protendi ad Panamaticum Isthmum inventus fuit, in eo mari, quod *Australe,* vel *del Sur* appellatur diximus.

Cumque ¶ homines diu hærentes, quærentes, undenam tantum pelagus originem sumeret, vel per quem locum cum illo Oceano *Atlantico,* sive *del Norte* communicari posset, tandem Ferdinand. Magallanes famigeratum illud ostium, sive fretum, ac ejus nomine deinde vocatum, invenit anno 1519. de quo larius egimus *suprà cap. 5. ex num. 35.* & hac utrumque mare coire, & quod magis fuit, utrumque Orbem indesinenti navigatione adiri & perlustrari posse, manifestavit, veram reddens illam Macrobii conjecturam, *d. lib. 2. in somn. Scipion. cap. 9.* qui quasi præsignis hanc utriusque maris coitionem aperendam fore, sic scripsit: *Nec dubium est in illam quoque Australis generis temperatam, mare de Oceano similiter influere, sed describi hoc nostra attestazione non debuit, cujus situs nobis incognitus perseverat.*

Eandem ¶ navigationem postea fecisse dicitur altera navis Commendatarii D. Fr. García de Loaysa, & alia Episcopi Placentini D. Gutierrez de Carvajal, ejusque malum diu miraculi causa in Regia hac Limensi urbe pro foribus Palatii servatum scribit Acosta *diçt. lib. 3. cap. 10.* & tergit Anton. de Herr. in *histor. gener. Ind. lib. 1. cap. 6. pag. 12.*

Franciscus ¶ quoque Drachus insignis Pyrata, 37 natione *Anglus,* idem iter cum quinque navigis tentavit anno 1577. sub auspiciis Elizabethæ Angliæ Reginæ, & duobus annis & decem mensibus, per hoc Magallanicum fretum delatus, totum Orbem, utrumque Oceanum navigans, circumvit, ut tangit Acosta *ubi supra:* Nicolaus de Judæis in *nova totius Orbis terrarum descriptione:* Iacobi Hieronym. Benzo, & ejus Additionator. *lib. 1. histor. Novi Orbis, cap. 15.* Barthol. Leonar. de Argensola in *histor. Molucarum, lib. 3. pag. 105.*

et seqq. Doctor Christophor. Suar. de Figueroa de vita et fact. Marchionis de Cañete, lib. 5. pag. 209. et 210 Ludovic. Cabrer. in vita Reg. Philipp. II. lib. 12. cap. 23. Henric. Martin. in Repert. Mexicano, fol. 271. histor. America, 8. part. per totam. ubi latissimas relationes reperies, et Laurent. Bejerlinch. in suo opere Chronograph. pag. 66. qui postea pag. 149. tradit, qualiter anno 1586. idem Pyrara insulam Hispaniolam cepit, et devastavit, et pag. 238. qualiter anno 1597. miserè cum pluribus sociis apud Portum Bellum occuberit, dum Panamam urbem aggredi tentat, quod et refert Pat. Gordonus in sua Chronograph. anno 1595. pag. 482. Et de ejusdem Drachi expeditione in Hispaniolam, et Carthaginem extat etiam peculiaris narratio Noribergæ typis excusa anno 1594. et optime agit Fr. August. Davila in histor. provinc. Mexicana lib. 1. cap. 105. 106. et 107.

38 Drachi deinde vestigiis et Thomas Candisch popularis ipsius, anno 1587. foelicior paulo successu institit; navim enim quamdam ex Philippinis in novam Hispaniam redeuntem, multis divitiis onustam, expilavit: cujus sericeis telis sui navigii vela, et carbasa cooperiens, superbo fastu in patriam Lohndini portum reversus fuit, ut idem Auctores recensent præcipue Doct. Figuer. dicit. lib. 5. pag. 211. Dom. Præses Morga in sua histor. Philippin. fol. 10.

39 Anno et rursus 1564. Richardus Achines natione itidem Anglus per idem Magallanicum fretum ad has Peruenis Oceani oras transfretavit, qui tamen a nostris peritus, et navali bello superatus, in Hispaniam sub vinculis remissus fuit ab Excellentissimo, et multis semper honorum titulis commendando Prorege Dom. D. Garcia Hurtado de Mendoza Marchione de Cañete, ut in ejus vita et gestis latius commemorat dict. Doct. Figueroa lib. 5. ex pag. 211. ad 220.

40 Iterum et anno 1600. Oliverius Vandernot à Batavis vera Neprunia prole, in eodem cursu castum varietate alix palmam præcipuit. Nam cum per Magallanicum fretum in nostrum mare del Sur foeliciter delatus fuisset, non minus foeliciter effugit impetum classis, quam adversus eum instruxit, et misit excellentissimus Prorex D. Ludov. à Velas. Salinarum Marchio, cujus Prætoria navis cum ejus Archithalasso D. Joanne de Velasco, et aliis pluribus militibus circa Californias naufragio absorpta fuit. Et postea idem pyrata circa Philippinas alia nostrorum classe peritus, unâ ex duabus navibus navali confictu demersa, cum altera semiquassata discessit, et in Amsterdammum 26. die Augusti anno 1601. cum novem tantum sociis repedavit, ut exactius refert dictus Dom. Præses Morga in d. histor. Philipp. ex fol. 71. et rursus ex fol. 132. Et idem Oliverius in narratione, quam de sua expeditione Anglico sermone conscripsit, quam postea Latino donatam typis excusit Theod. de Bri Germanus Francofurti anno 1602. et extat in hist. America, 9. part. Ubi etiam in undecima parte refertur novissima alia et certè notabilis navigatio alterius freti, quod Guilhelm. Scoulttem Hollandus detexisse dicitur ex anno 1615. ad 1616.

41 Anno et deinde 1615. idem fretum foelicissimè trajecerunt sex naves Batavorum, seu Hollanden-

sium mercatorum, et militum, ad Philippinas, ut apparuit, sua navigationis scopum protendentem, duce Georgio Spelbergio, quibus cum obviam nostra classis exiret, jussu excellentissimi Proregis Marchionis de Montesclaros, et circa litus oppidi, quod de Cañete vocant, navalis confictus acerrimus iniretur, duas naves, et plures ex militibus nostris amissimus, adversarii licet tunc victoribus, non leviter comminutus, qui tamen postea apud Manilam anno 1617. alterâ nostrâ classe petiti, cujus Archithalassus, sive dux generalis fuit D. Joannes Ronquillo, audacia suæ pœnas cum foenote persolverunt, omnibus ferè, quas secum duxerant, navibus et militibus bellica nostrum virtute occisis, atque submersis, ut omnibus notissimum est. Quamvis nuper in lucem prodierit longissima hujus expeditionis relatio à Baravis ipsis scripta, et sub nomine appendicis undecimæ partis historiae Americae typis excusa à dicto Joanne Theodoro de Bri, anno 1620. In qua omnes salvos, et spoliis optimis triumphantes, in patriam rediisse commentantur, et plura alia pro libro confingunt, ut suæ gentis gloriam extollant, et Hispania detrahant. Qui præcipuus scopus omnium illarum relationum fuisse videtur, unde cum hac cautione legendæ sunt, ut etiam supra cap. 5. num. 48. notavimus, et infra lib. 2. cap. 25. in fin. repetimus.

Denique et anno 1618. die Septem. 27. jussu 42 supremi Indiarum Consilii, atque id enixè curante eximio ejus Præsidi Dom. D. Ferdinand. Carrillo, duo fratres peritissimi naucleri nomine Petrus et Gandisalus de Nodal, cum Didaco Ramirez insigni Cosmographo, et duabus velocibus Regio sumptu constructis, et instructis, Ulyssipona solventes, vastissimo se Oceano commiserunt, ad quaerendam et describendam novum aliud fretum, quod ultra Magallanicum Belga ille, sive Batavus nauta Schoulttem invenisse dicebatur, et cum 19. die mensis Januarii anni sequentis 1619. ostium freti Magallanici detexissent ulterius progredientes 22. die ejusdem mensis inter duo promontoria, quibus sanctorum Vincentii et Bartholomæi nomina indiderunt, aliud novum et magis apertum ostium invenerunt, sub 55. gradibus et 13. minutis elevationis ad Polum Antarcticum jacens, quod quinque in longum leucas, et in latum tres, et in profundo canalus sexaginta ulnas habere judicantur, et per illud facili cursu ad mare del Sur delati, ejus insulas et adjacentia loca considerantes, et depingentes, per antiquum Magallani frerum rursus in mare del Norte redierunt, et tandem septimâ die Julii in Hispaniam reversi sunt, novem dumtaxat mensibus, et paucis diebus in adeo ardua navigatione consumptis, cujus ephemerica narrationem typis excusam eidem Domino Præsidi consecrarunt.

Ex qua, et ex his, quæ jam pridem multi 43 prudentes Cosmographi tradidere, quos referunt Joseph. Acosta d. lib. 3. cap. 10. Herrera decad. 1. lib. 1. cap. 6. pag. 12. et in descript. Ind. cap. 1. et 23. pag. 67. Borer. in relation. universal. 1. part. volum. 2. lib. 3. pag. 404. non ineptè opinari possumus, nullum verum fretum ibi inventi, sed insulas aliquas Oceani circumfusione dis-

junc-

junctas, ad quarum finem si pervenire liceret, in latissimum pelagus deduceremur, quo Oceanus uterque conjungitur, vel, ut melius loquar, unus et idem esse, qui Orbem utrumque ambiat, ostenderetur.

Atque hi quidem ex parte maris del Norte 44 Magallanicum fretum transiisse reperiuntur, et ex parte autem maris del Sur, idem fretum quaerere, et describere cum duabus navibus præsiariis et sexaginta hominibus missi fuerunt, dux quidam nomine Joannes Ladrillerus et Didacus Gallectus insignis nauclerus anno 1558. jussu Domini Don Garcia Hurtado de Mendoza, qui tunc Regnum Chilense moderabatur, qui variis naufragiis, et periculis jactati, tandem illud detexerunt, et in Chile cum tribus, aut quatuor dumtaxat sociis reversi sunt, reliquis fame, et navigationis labore confectis, ut tangit Acosta dicit. lib. 3. cap. 10. qui se hujus expeditionis notabilem relationem legisse testatur, et eam nuper scriptis suis latius inseruit dict. Doct. Suarez de Figueroa in vita Marchionis de Cañete, lib. 3. in princip. Deinde verò anno 1579. cum Franciscus Drachus, hoc fretum emensus, in has Peruanas oras, ut diximus, delatus esset, Excellentissimus ille, et nunquam pro meritis laudatus Prorex Dominus Don Franciscus de Toledo, cupiens eundem Pyratam punire, et in posterum ejusdem freti transitum aliis intercludere, ad illud recognoscendum, et si possibile esset, muniendum, insignem alium ducem nomine Petrum Sarmiento, et nauclerum nomine Ferdinandum Lamerum cum duabus aliis præsiariis navibus, et ducentis hominibus misit. Et quibus Sarmientus, et suæ navis socii, licet variis tempestatibus agitati, ita perstiterunt, ut tandem fretum invenerint, et omnes ejus sinus, canales, et insulas annotantes, ad mare Atlanticum, sive del Norte, et per illud in Hispaniam delati fuerint. Cujus navigationis mirabilem historiam recenset Acosta dicit. lib. 3. cap. 11. et longè plenius, et luculentius Argensola omnino legendus in histor. Molucarum, lib. 2. et 3. ex pag. 109. usque ad pag. 137. Cabrer. dicit. lib. 12. cap. 23. Martinez dicit. repert. Mexican. fol. 271. Et alia de eodem freti, et ejus signis adducens, historia America 2. tom. part. 8. et 9. ubi extant relationes Anglorum, qui hoc iter fecerunt: Anton. de Herrera in dicit. description. Ind. cap. 23. et ubi addit, anno 1582. suasionibus Petri Sarmienti missam fuisse ex Hispania aliam classis instructam, Duce Didaco Flores de Valdes, ut in dicti freti ostio ad mare del Norte arces aliquas conderet, et muniret; quod tamen, licet ab eo tentatum fuerit, ob nimiam illius regionis frigiditatem et intemperiem durare non potuit.

45 Sunt etiam et qui putent, multis et satis philosophicis argumentationibus ducti, quemadmodum Oceani Borealis ad Australe, versus Polum Antarcticum, reperitus est aditus per dictum Magallanicum fretum, ita necessario alium quoque additum, et utriusque maris communicationem ad Polum Arcticum reperendam, cum hic nobilior sit, et recto naturæ ordini convenire videatur, ut ei non negetur, quod in altero reperitur. Atque hoc quidem fretum in regione Florida jacere conjectabatur Præfectus Petrus Melendez vir rei militaris, et nauticæ peritissimus apud Acostam

dicit. lib. 3. cap. 12. et eo non relato, idem tradit 45 Herrera d. decad. 1. lib. 1. cap. 6. pag. 12. et novissimè Licent. Anton. de Robles Cornejo in suo examine herbarum simp. med. lib. 5. cap. 21. Nimirum, quia regio illa ita latè protenditur, ut usque adhuc quòd ultimi ejus fines pertingant, penitus ignoretur, et quidam ad mare Germanicum, alii ad extremos Europæ fines pervenire contendunt. Et ut idem Acosta testatur, hujus freti aliqualem notitiam habuisse videtur insignis ille Pyrata Franciscus Drac, de quo supra loquuti sumus, et quod plus est, alii per illud Thomam Candisch in hoc mare del Sur delatum existimant.

Sed cum Florida fretum, si quod est, nondum cognitum fuerit, et Magallanicum adeò sit remotum, et ingentibus difficultatibus plenum, et nulla 47 la commodior via à nostris hucusque reperta est, qua ex uno Oceano in alium transire, et navale commercium in his Occidentibus Indis, præsertim Peruanis, exercere possint, quam si onerariæ naves in Portubello maris del Norte ad Panamaticum saltum exonerentur, et merces terrestri itinere transferantur ad contrariam oram maris Australis, sive del Sur, atque ibi alia classe suscepta, quo libitum fuerit, dirigantur. Ibi et namque utrumque mare tenui Isthmo secerantur, qui septem dumtaxat leucis recta, et diametrali linea ducta, distare comperitur, licet propter itineris vortices, gyros, et anfractus, octodecim communiter dimetiantur, quarum tamen tres decem, vel duodecim per fluvium Chagre dictum, birembibus, et scaphis aut orariis naviculis, qui volunt, ascendere possunt, ut diximus supra cap. 6. num. 36. et 37. et latius tradit Acosta dicit. lib. 3. cap. 10. Herrera in dicit. descript. Ind. cap. 1. pag. 2. et cap. 15. pag. 40. et decad. 4. lib. 1. cap. 9. pag. 20.

49 Qui etiam et d. descript. cap. 13. pag. 31. de alio itinere et transitu loquitur, qui est per provinciam dictam de Honduras ex portu dicto de Cavallos ad Baiam dictam de Fonseca. Et decad. 3. lib. 5. cap. 12. pag. 216. et decad. 4. lib. 3. cap. 2. pag. 53. proponit alios angustos terre tractus, per quos prædicta duo maria facile adiri, imò et canalibus quibusdam labore et industria hominum confectis, mutuò intermisceri et communicari possent, videlicet per dictum flumen Chagre, aut per septem illas leucas Panamatici Isthmi, vel per ingentem illam lacunam, quæ jacet in provincia Nicaragua, et cum tribus, vel quatuor leucis ab Australi mari originem sumat, postea in magnum quoddam flumen prolabitur, et in Oceanum Atlanticum, sive del Norte suas aquas post longum cursum exonerat: Aut per flumen Novæ Hispaniæ Vera Crucis vocatum, usque ad oppidum Tecoahtepet, per quod incolæ scaphas mercibus plenas ex uno mari ad aliud trajicere solent. Eandem relationem ditorum locorum, et itinerum facit Joannes Borer. in relat. universal. 1. part. vol. 2. lib. 2. pag. 369. et Acosta dicit. cap. 10. loquens tantum de illo Panamensi, et qualiter à multis multoties de eo aperiendo, et mare utrumque communicando sermo habitus fuerit; et Fr. Joan. à Ponte in conven. utriusque Monarch. lib. 3. cap. 33. pag. 202.

Sed ipsi et Auctores subjungunt, hoc opus 50 neutiquam tentari debere: Primò, quia per quam

H 2

quamcumque ex supra dictis partibus, & quantumvis magna hominum vi & perseverantia illud aggrediamur, difficile, & penè impossibile esse arbitrantur, durissimos illos, inaccessos, & impenetrabiles montes, ac rupes succindere, quibus Deus utriusque maris impetus dividere, & infringere voluit.

51 In t̄ cuius rei confirmatione considerat Boterus ubi supra, Nicanorem Syria Regem potentissimum nunquam perficere potuisse fossam, si ve canalẽ, quam ex Caspio mari ad Euxinum designaverat: de qua Plin. lib. 6. cap. 11. Nec Romanos t̄ aperire illud breve quinque milliario spatium, quod inter Ægeum & Jonium mare ad Peloponnesum, nunc vulgò *Morea*, reperitur, & efficit, ut naves longo & ancipiti ambitu, juxta illam peninsulam circumagantur. In quo opere post Demetrium Poliorcerem, plurimum laboravit Dictator Cajus Cæsar, & omnium maximè Domitius Nero, ut prodit Plin. lib. 4. c. 4. Strabo lib. 1. & Sueton. in ejus vita, cap. 19. Ubi

52 t̄ inquit, quòd hunc Isthmum perfodere tentans, Prætorianos pro concione ad inchoandum opus cohortatus est, tubaque signo dato, primus rastello humum effodit, & corbulæ congestam humeris extulit. Sed ejus conatus tamquam imperfectos, & nunquam ad optatum finem perventuros, meritò irritis Apollonius Tyanæus apud Philostratum in ejus vita, lib. 4. cap. 8. & lib. 5. cap. 2. & Lucianus in Dialogo Nero, sive de fossione Isthmi, fol. mibi 338. ubi alia similia opera ab aliis frustra tentata commemorat. Et

53 t̄ hinc adagium originem sumpsit, quo Isthmum perfodere dicebantur, qui magno quidem conatu, sed irritò, aliquid molirentur; de quo agit Erasmus pag. 1064. & Cæc. Rhodigin. lib. 21. lect. antiq. cap. 19.

54 Xerxes t̄ quoque Persarum Rex, non magis felici successu, pontem navium facere tentavit, quò Asiã Europã conjungeret; ut post D. Isidor. & alios Græcos Scriptores recenset Joan. Fungerus in Etymol. verb. Asia. Et Athon montem absque ullo fructu, solâ jaçantia gratiã, & potentia ostentandi cupidus, à suis copiis sub verbibus effodi jussit, per vices aliis succedentibus; adjuvantibus etiam in effodiendo accolis, uti latius commemorat Herod. lib. 7. Brison. de Regno Persar. lib. 3. pag. 335. & Baptist. Fulgos. lib. 9. memorab. cap. 5. de superb. fol. 326.

55 Herodot. t̄ etiam lib. 2. relatus à Petro Opmeerò in Chronograph. pag. 98. & Maluend. de Paradiso, cap. 35. pag. 98. narrat, Nechaum, seu Niehepsum Ægypti Regem fossam ex Nilo ad Rubrum mare fodere cœpisse, in qua centum viginti millia Ægyptiorum re infecta perierunt. Et idem scribit Paul. Jovius lib. 26. histor. ubi subjungit, in medio ejus opere Nechaum destitisse, terribium Oraculo eum id Barbaro præmonire. Et alia similia exempla congerit Theatr. vitæ humanæ vol. 10. lib. 2. pag. 2400. & seqq.

56 Secundo: Acosta & Boterus prædictum opus eã consideratione dissuadere conantur, quòd licet fossarum, aut canalium constructio non ita difficilis esset, homines tamen ab ausu tam ardua, & periculosa rei, meritò; tum pietas, honestasque, tum impendentis poenæ metus avocare t̄ deberet, ut quibus probrosam omninò, &

placulare futurum esset, si opera, quæ Deus inexhausta suã sapientia, & infinita providentiã in creando mundo, ita condita & constituta, voluit, eadem nos temerario & nefando molimine, destruere, evertere, & in Creatoris contumeliam emendare satageremus.

Pro qua ratione exornanda, t̄ ego illud, quod vulgò circumfertur de Alphonso X. Castellæ & Legionis Rege perpendo, qui Regni privatione, & aliis suppliciis à Deo punitus dicitur, quòd inanis suã sapientia persuasionem inflatus, Divina opera notare, & emendare ausus fuerit, & cum Momo illo Lucianico asserere, se, si à creationis exordio Divinã menti affuisset, de multis rectius creandis admoniturum fuisse, ut refert Roderic. Sanct. part. 4. cap. 4. & 5. Thom. Boz. de ruinis gent. lib. 7. cap. 4. pag. 636. Theatr. vitæ humanæ vol. 17. lib. 7. pag. 3196. & Mariana de rebus Hispan. lib. 14. cap. 4. pag. 685. licet hoc falsò piissimo illi Regi à calumniatoribus ejus seculi impictum, satis doctè probet novissimus D. Joann. Briz Martin. in histor. S. Joan. de la Peña, lib. 5. cap. 27.

57 Adduco etiam t̄ allam mirabilem historiam, quæ habetur apud Herod. lib. 1. Pausan. in Corinth. & Erasim. d. adagio, dum narrant, Gnidios Isthmum quã angustissimo spatio, nempe quinque stadiorum, spectabat continentem, perfodere adortos, quo insulam facerent; ceterum ictos scopulos in fodientium oculos resillisse. Deinde Delphicum Apollinem ab eis consultum; trimetris respondisse:

Neque cingite Isthmum manibus, neque fodite, Nam si Jovi id visum, locasset in solo.

58 Emil. etiam lib. 2. & Aimoïn. lib. 4. cap. 84. rerum Franc. & Aventin. lib. 4. anal. Boior. tradunt, quod t̄ cum Carolus Magnus fossam ex Rheno in Ararim, & subsequentes fluvios facere tentasset, ut sic ex Mediterraneo navigari posset, & commercia rerum in promissu forent; & jam opus processisset ad trium milliũ passuum longitudinem, trecentorum latitudinem, quò longius tendebatur, eò magis velut palustris limo in se residente, quidquid interdiu egerebatur, noctu humo relabente subsidebat, noctibusque audiebantur voces mugientium, & lascivientium, confusi strepitus circum superiorem fossam, quò quasi miraculo pavefacti operæ ac curatores; id religiosum rati, tandem pervicere, ut Rex à conatu desisteret. Atque ita facies rerum naturæ, quam mutare Francus statuerat, ut ab ævo fuerat, permansit.

59 Tertio considerant; quod t̄ si supradictum opus perficeretur, universa illa regio absque dubio aquis submergenda esset, cum unus Oceanus altero multo pressior, & humilior decumbat, quam ob causam t̄ dicunt Sesostri primũ tempore, & 62 postea sub Tutarum imperio, cœptam maris Rubri in Nilum deductionem intermissam fuisse, quia excelsus tribus cubitis Rubrum mare, quam terra Ægypti compertum erat, ut scribit Herodot. d. lib. 2. Plinius lib. 6. cap. 20. D. Basil. homil. 4. in Hexam. D. Ambros. ibidem lib. 3. cap. 2. Procop. in 1. Genes. S. Thom. 1. part. quest. 69. artic. 1. ad 2. Acosta d. cap. 10. Maluend. de Antichrist. lib. 5. cap. 7. & de Paradiso, cap. 35. pag.

pag. 98. licet contradicere videatur Strabon. lib. 7. de situ Orbis.

60 Et addere poterunt exemplum alioquorum Romanorum Imperatorum, t̄ qui Europam, quæ peninsulam facit, in insulam prorsus hominum industria redigere voluerunt, verum id fuit prætermisum, quòd Oceano aditus aperiebatur ad Orbem illum nimis inundatõibus affligendum, ut tradit Simon Majolus colloq. 14. ad finem, pagin. mibi 350.

61 Etenim licet t̄ aliorum sententia fuerit, mare nec quidem in prono ultra litus excurrere posse, nisi ita imperet Deus, ut colligitur ex verbis Jerem. cap. 5. vers. 22. Job. cap. 38. vers. 10. & 11. Circumdedi illud terminis meis, & posui vœtem, & ostia, & dixi: Usque huc venies, & non procedes amplius, atque hinc infringes tumentes fluctus tuos. Solini cap. 27. ubi de Hesperidum hortis agens, inquit; illud in eis mirum videri, quòd solum inferiore licet libra depressus, nunquam tamen accessus freti superlabitur, sed obstacula naturalis repaguli in ipsis marginibus habet unda, & intus orarum superciliis sponte fluctus in gyrum resistunt. Ita spectando loci ingenio nimirum planities manet sicca, quamvis prona si perveniant æquora. Et D. Basil. in Hexam. hom. 4. qui piè non Naturæ, sed Dei jussu id tribuens, scribit: Furiosum sæpè ex ventis mare, & in maximam altitudinem per undas exurgens, ubi litora tantum contingerit, impetu in spumam desoluto, retrocedit, debilissima re arena, id quod violentia intolerabile est, frenatur. Alioqui quid prohiberet Rubrum mare omnem Ægyptum caduorem, ac depressiorem ipso existentem invadere, & cum Ægypto pelago conjungi, si non præcepto conditoris ligatum esset, &c.

62 Hoc tamen ita accipiendum est, ne maria, in suo naturali alveo relicta, litora prætergrediantur; t̄ at si aliud mare ali proum sit, & interjectus Isthmi impedimentum auferatur, dubio procul in illud influet, nec redibit, ut perspicuè docet Seneca lib. 4. nat. quest. cap. 2. Pontus; inquit, in inferum mare assidue fuit rapidus, non ut cætera maria alternatim ultrò citroque astibus in unam partem semper pronus, & torrens; Et idem recollit Majol. colloq. 10. pag. 274. Hinc aliud memorandum miraculum animadvertens cum eodem

63 Seneca lib. 3. cap. 5. Ut t̄ adeò verum sit, mare nullis unquam aquis crescere, ut neque alio mari illuente possit augeri. Et est videndus eruditissimus Pat. Joan. Pineda in Commentar. in Job. c. 26. vers. 10. & d. c. 38. vers. 10. & 11. ubi eleganter tractat an mare sit inferius, & depressius terrâ; & 64 an t̄ miraculo, vel naturali aliqua ratione continetur, ne exundet? & idem tractat Pat. Joan. Bapt. Scott. lib. 2. de nat. & increm. Nili, c. 11. resolvens mare nunquam esse alterius terra, & ejus superficem semper esse in æquilibrio, & August. Tor. in annal. sacris, 1. t. 3. die Mundi, n. 4. & 5.

65 Sed licet hæc ita considerari possint: Ego t̄ tamen hanc utriusque Oceani communicationem ut rem universo Orbi, & præcipuè Hispanis utilissimam absque ulla hesitatione Potentissimis Regibus nostris consulere, si id alicujus ex prædictis locis qualitas & conditio, licet difficulter fieri pateretur. Nihil est enim, quod non labori

& industria hominum cedat. Neque t̄ usquam Deum offensum iri putarem, si ingenio, & arte, quã illis beneficentissima sua pietate concessit, naturalem cursum, & statum aliquarum rerum aut locorum aliquando & aliquatenus mutent, & eorundem necessitate, aut utilitate suadente, montes, flumina, & maria ipsa suis usibus aptare conentur. Sic, t̄ enim videmus inchoatam illam à Sesostri ex Rubro mari ad Nilum fossam, & navigationem, postea ab aliis ejus successoribus vanis timoribus derelictam tandem à Ptolemaicis Regibus perfectam fuisse, quæ latitudinem habebat cubitorum centum, profundum quantum navigio satis esset decem millia ferentis. Et hunc Euripum clausum fecisse, ut cum vellent, in exteriori mare navigarent; ac rursum sine periculo reverterentur; ut tradit Diodor. lib. 1. cap. 3. Strab. d. lib. 17. & Pultarch. in Antonio, ubi ait, Cleopatram t̄ ab Augusto victam, per hunc locum reseratam fossa transferre classem instituisse in Arabicum sinum, & cum aurò & argento, & magna suorum manu in ignotas sedes commigrare, fugiens bellum, ac servitutum.

66 Nerone t̄ etiam I. I. & Valerio Mesala Consulibus, Lucius Verus, quem exercitui præfecerant, in Gallia ex Mossella navigabilem alveum perducere in Ararim aggressus est, ut sic ex Rhodano per Ararim, fossam, Mosellam in Rhenum ad Oceanum posset navigari, & perfecisset, nisi ab hoc tam utili conatu cum deterrisset Julius Gracilis Belgicæ Legatus, ut recollit Pined. Franciscanus in Monarch. Ecclesiast. 2. part. lib. 12. cap. 4. §. 4. pag. 96. & lib. 18. c. 11. §. 3. ubi agit de Carolo Magno idem opus tentante, & Petrus Opmeer. in opere Chronograph. pag. 223.

67 Herculem t̄ quoque Gaditanum fretum, quo Africa ab Hispania dividitur, claudere olim voluisse tradit Diodor. Sicul. lib. 4. cap. 3. Marian. lib. 1. histor. Hispan. c. 2. & Fr. Joan. à Ponte in convenient. utriusque Monarch. lib. 3. c. 25. §. 4. pag. 165. nimirum t̄ quia eo tempore angustissimum erat, ut constat ex Plin. in præfat. lib. 3. Solin. cap. 36. imò & olim fuisse terram continuatam tradit Eratosthenes apud Strab. lib. 1. de situ Orbis ad medium: Senec. lib. 6. natur. quest. cap. 29. Pompon. Mel. lib. 1. cap. 5. & Puent. ubi supra §. 3.

68 Alia t̄ similia ejusdem Herculis opera, quibus Charybdis, & Scyllæ nocivos scopulos sustulit, Acheloum fluvium in alium cursum divertit, Nilum altissimis aggeribus ductis compressit, & Tempe, & Thessalia stagnantes regiones, apertis ingentibus fossis, utiles & fertiles reddidit, latè scribunt & laudant Diodor. lib. 1. c. 2. & d. lib. 4. cap. 2. Sabellic. lib. 6. Ænead. Cæc. Rhodigin. lib. 7. antiq. lect. c. 20. Natal. Comes lib. 8. Mythol. c. 12. & t̄ plurima congerens de hujusmodi Isthmi perfossis, & aliis mirabilibus operibus hominum opera, industria, & labore confectis, Theatr. vitæ humanæ omninò videndum vol. 10. lib. 2. per totum: Simon. Majol. 1. tom. colloq. 15. & 23. Cæc. Rhodigin. d. lib. 21. c. 19. Ravis. Textor. in officina, 2. tom. ex pag. 222. & Maluend. lib. 5. de Antichrist. cap. 17. & lib. 6. cap. 13. ubi inter alia de insigni opere t̄ illarum portarum agunt, quas Caucasias sive Caspicas dicunt, & Tartaros à Georgianis, & aliis nationibus dividunt, de qui-

quibus etiam plura tradit Plin. lib. 6. c. 11. & 14. D. Hieronym. in epist. ad Ocean. de epitaph. Fabiola tom. 1. Jornandes in lib. de gestis Goth. Marc. Paul. lib. 1. cap. 5. Paul. Jovius lib. 17. histor. c. 5. & Fr. Joan. a Ponte in convenient. utr. Monarch. lib. 2. c. 18. pag. 205. Et de cloacis urbis Romae, quas Plin. lib. 36. c. 15. operum omnium maximam vocat; suffossis montibus, atque urbe pensili, subterque navigata; & Casiodor. lib. 3. var. epistol. 30. stuporem visentium, cum possint aliarum civitatum miracula superare; de quarum etiam laude & admiratione multa scribit Tit. Liv. lib. 1. c. 5. Eutrop. lib. 1. Alexand. ab Alex. lib. 3. Genial. c. 14. pag. 366. & Just. Lips. de admir. mag. urbis Romae, lib. 3. cap. 12. Neque potest silencio involvi ingentis, & pene incredibilis fabrica illius muri, quem Sinæ fecerunt, ut Regnum suam à Tartarorum invasionibus tutarentur; durat enim adhuc per quingentas leucas extensas, ut ex variis Auctoribus, qui de rebus Sinarum scripserunt, recolat Majol. de colloq. 23. pag. 515. & post eum P. Nicolaus Trigaultius de Christi. in Sinas expeditione lib. 1. c. 2. in fin. & lib. 5. cap. 13. in princip. & longe melius testis oculatus Ferdin. Mendez Pinto in suis mirabil. peregrinat. cap. 95. ubi leucas longitudinis muri 350. esse dicit, altitudinem sexularum, latitudinem quadraginta palmorum, & in eo construendo, & montibus ac rupibus, quæ se offerebant: cum illo conjungendis & complandis, viginti quinque: continuis annis, septingenta, & quinquaginta hominum millia indesinenter laborasse.

80 Clarissimum quoque Lusitanæ Ducem Alphonsum Alburquicum animo concepisse operâ Abyssinorum uti, & Nilî fluvio nova & breviori alveo in Arabicum sinum avertere, ut sic totam Egyptum Turcicâ Christianâ nostrâ Fidei hostibus prorsus infufluosam redderet, & fame, siti, que extingueret, aperte scribit, & vel solum conatum multis laudibus extollit Maffei. lib. 5. histor. Ind. Maluend. de Antiebrist. lib. 2. cap. 5. pag. 70. & de Paradiso cap. 35. ubi addit ex Laurent. Anania in fabric. mundi tract. 3. Turcarum, Sultanum à Abyssinis peregrinis religionis ergo in Terram Sanctam venientibus leviora tributa, quam aliis Christianis imperare, quod in eorum potestate sit, Nilum in Rubrum mare derivare, atque ita ne in Egyptum descendat efficere.

82 Sed finiamus hoc caput à adjecto Isaïæ Prophetæ loco cap. 4. vers. 4. ubi similia opera non solum non damnat, sed potius homines ad ea faciendâ cohortatur, sic inquit: Omnis vallis exaltabitur, & omnis mons & collis humilabitur, & erunt prava in directa, & aspera in vias planas, quasi diceret, juxta paraphrasim Gaspar. Sancti Ibdem Injedo aggeret, & congesta humo attollatur vallium depressa profunditas, & contra dejectis scopulorum fastigii, demittantur colles. Et quod anfractuosum est, dirigatur ad regulam, quod verò clivosum & inæquale, in planitiam æquetur, ut fecisse dicitur Annibal, dum obstantes Alpium rupes aperuit, & Vespasianus, cum castra moveret contra Jerusalem: de quo Joseph. lib. 3. de bello Judaico. c. 5. Eadem quoque licentia, sed culpabili tamen superbia usus est Cyrus

Persarum Rex, ut post alios refert Baptist. Fulgosi. lib. 9. memorab. c. 5. de superbia, fol. 326. Nam cum ad Babylonicam expeditionem proficisceretur, fluvium Gangem immensa magnitudinis rapidumque, in trecentos ac sexaginta parvos alveos divisit, quod in eo eques Persa unâ cum equo absorptus esset. Superbæ rei insolens quoque verbum addens, affirmans se ita diminuturam amnem, qui equiti suo se pervium facere noluerat, ut etiam prægnans formina pedibus sine labore eum trajectura esset.

CAPUT IX.

De origine gentium in Novi Orbis Regionibus repertarum, & quomodo ad eas transire poterint.

SUMMARIUM.

- 1 Hominis primi de ortu, & creatione variè Philosophi sentiebant.
- 2 Homines omnes ad Adamo originem ducunt.
- 3 Cap. 17. Aq. Apost. exponitur, & illustratur.
- 4 Adam fuit auctor totius generis humani.
- 5 Adam idem significat Hebraicè, quod Latine homo, & cur ita vocatus.
- 6 Adami ad formationem Deus terram ex quatuor mundi partibus sumpsisse dicitur, & quare.
- 7 Adami inter filios, & descendentes quatuor Orbis dividi capitur.
- 8 Noe post diluvium constitutus fuit à Deo veluti parens ceterorum hominum, & qualiter illis provincias divideret.
- 9 Homines qualiter sub Noe, & post confusionem linguarum divisi fuerint.
- 10 Plato quo sensu dixerit Deos singularem Orbis regiones sortitos fuisse.
- 11 Noe à veteribus sub Jani nomine celebratur, & quare etiam Consuivus, & Chaos mundi diceretur.
- 12 Noe velut mundi heres à Deo constitutus, qualiter Orbem inter filios divisi.
- 13 Adami ossa in Arca servavit Noe, & qualiter illa inter filios cum Orbe divisi.
- 14 Noe posteri solum tres antiquas Orbis partes divisisse, & habitasse leguntur.
- 15 Indi in Novo Orbe reperti, unde originem ducant, difficultis questio, & num. 19.
- 16 Japheti filios insularum incolas fuisse, quo sensu in vetera Scriptura dicitur.
- 17 Diluvium universale Noe, etiam Indos Novi Orbis, si tunc aliqui erant, delevit.
- 18 Diluvii generalis aliquam notitiam Indi Occidentales habuisse videntur.
- 19 Difficilis questio de origine Indorum.
- 20 Divus Augustin. putavit Australes Regiones non habitari, & quare.
- 21 Indi nil nisi somnia, & meras fabulas narrant de sua origine, & propagatione, & earum plures dixerunt referuntur.
- 22 Romani, & alii crediderunt à Deucalione lapides in homines versos.
- 23 Æginetæ putabant se ex formicis homines factos.
- 24 Coribantes ac Caretes ex monte Ida prodisse fabulantur.
- 25 Athenienses se terrigenas esse jactabant, & cur Cicadas capillis intexerent.
- 26 Cicade semper manent in loco ubi natæ sunt, & de adagio Cicadis operi, quid significet.
- 27 Terrigenas se esse plures nationes gloriabantur.
- 28 Terræ filius dicitur fuit Saturnus, & quare.
- 29 De usu, & significatione adagii, Terræ filius.
- 30 Spuri cur dicantur Terræ filii, Gigantum fratres, & Favonii.
- 31 Si adversus, instituit. de nupt. illustratur.
- 32 Indi Occidentales nullas literas habuerunt, & quibus mo-

- 33 Indorum omnium historia antiquæ parum fidei habere possunt.
- 34 Antiqua semper sunt obscura, & leviores probationes exigunt.
- 35 Græci, quæ dicit fuerunt, quia res antiquas ignorabant.
- 36 Indos sue propagationis initia ignorare mirum non est, & quare.
- 37 Batæcorum Hispania notabilis historia.
- 38 Animalia imperfecta & insecta bene possunt generari ex putrefactione.
- 39 Mures in Ægypto qualiter generentur.
- 40 Animalia perfecta, præsertim homo non possunt nasci, nisi ex semine parentum.
- 41 Arnaldi de Villanova heretica opinio, qui dominem dixit, & tentavit ferri posse per artem Alchimie, & magiam naturalem.
- 42 Homo non potest generari per magiam Æmoniacam, neque ex coitu cum aliquo bruto animali: & historie, quæ contrarium produm qualiter accipiende, remissive.
- 43 Pegusiani, & Siamita dicuntur à cane quodam cum muliere rem habente, originem ducere.
- 44 Indos procedere ab his, qui data opera, vel fortuito ad regiones Novi Orbis olim navigarunt multi opinantur, qui rejiciuntur, num. 48.
- 45 Navigationes antiquorum longissimæ, remissive.
- 46 Hispani Maurorum invasionem per mare fugientes tempore Regis Roderici ad provincias Novæ Hispanie appulisse dicuntur, ubi cruce postea reperta sunt.
- 47 Insula septem urbium dicitur reperta, & habitata à septem Episcopis, & Hispanis Maurorum cladem fugientibus.
- 48 Animalibus perfectis non minus quam hominibus via in Novum Orbem quaerenda est, quia etiam diluvio perierunt.
- 49 Animalia domestica, & fera qualiter post diluvium ad insulas longinquas transierint, accepit est questio, & num. 50. seq.
- 50 Animantia omnia qualiter adducta fuerint coram Adam, ut eis nomina imponeret, & coram Noe, ut ea in arcam includeret.
- 51 Animalia durante statu innocentia linguam Hebraicam quodammodo intellexisse; imò & locuta fuisse, quidam fabulantur.
- 52 Animalia post diluvium in insulis denuo creata fuisse opinatur D. Augustinus, quod rejicitur.
- 53 Generis locus cap. 1. vers. 24. de productione animalium exponitur.
- 54 Indos Novi Orbis quidam tradunt procedere à Phanicibus, & Carthaginensibus, vel à Romanis, & aliis nationibus, remissive.
- 55 Indi Novi Orbis secundum plures, procedunt ex incolis insule Atlanticæ, quod rejicitur, licet valde probetur à Justo Lipsio.
- 56 Indi Occidentales à tubali, & Hispanie originem ducunt, secundum Maluend.
- 57 Tubal filius japhet, & nepos Noe omnium primus in Hispaniam venit.
- 58 Indos Occidentales ab Hespero XII. Hispanie Rege, & Hispanis ab eo missis originem trahere putat Ovetur, & alii.
- 59 Hispanie Corona jure postliminii unitas fuisse Indiarum regiones olim ab Hespero ejus Rege possessas.
- 60 Hesperus quo tempore in Hispania regnavit.
- 61 Hesperides insula proprie & vere sunt illæ, quæ vocantur de Barlovento, licet aliqui eas confundant cum Fortunatis.
- 62 Hesperus nomen dedit insulis Hesperidis, & Hesperie, & hortis Hesperidum, & Hespero stellæ, & de his aliqua remissive.
- 63 Dionisii Alex. elegans locus de insulis Hesperidis ab Hispanis jam olim habitatis expenditur.
- 64 Hispani olim Iberici dicebantur.

- 65 Hesperides insulas à Floridensibus primum coli captas opinatur Hervera.
- 66 Indos Novi Orbis à judæis à Salmanasare captis procedere, multi arbitrantur, & quare, & num. 70. & reprobat, num. 71.
- 67 Esdræ locus exponitur.
- 68 Indorum mores, & proprietates, & in quibus Judæis similes sint.
- 69 Judæi decem tribuum capti à Salmanasare, ubi hodie consistant, & cur clausi dicuntur, & alia de eis.
- 70 Judæi decem Tribuum non videntur in Americam pervenire potuisse, & quare.
- 71 Esdræ liber quartus ab Ecclesia non est receptus, licet non sit reprobat.
- 72 Licenciatus Petrus Ruiz Bejaranus Regius Senator in Argentina Cancellaria laudatur.
- 73 Indi Novi Orbis an procedant ab Isaacchar quinto filio Jacob.
- 74 Isaacchar, & ejus posteris, quæ pater Jacob prædixit, Indis omnino convenire videntur.
- 75 Isaacchar Tribus terram optimam Chananea possedit, & animum pro insigni sui vexilli portavit.

Rejctis, variantibus Philosophorum Ethnicorum sententiis, qui de primo Hominis ortu vanas juxta ac prolifas disputationes habuerunt, de quibus plura tradit Plutarc. lib. 5. de plac. Philosoph. c. 18. Lucret. lib. 2. c. 5. de natur. rerum: Ovid. lib. 1. Metamorphos. Centosorin. de die Natali capit. 2. & 3. Lanctant. lib. 2. Divin. Instit. c. 12. & lib. 7. c. 7. & Just. Lips. omnino videndus in Physiolog. Stultorum, lib. 3. c. 4. Apud nos quidem, qui Catholicam Fidem agnoscimus, ut certissimum, ita & vulgerrimum est, omne mortalium genus, per quas cumque Orbis partes diffusum existat, ex primi illius parentis nostri Adami semine propagatum, quem Deus de terræ lino formavit, ut totius Orbis terrarum pater existeret, & eorum omnium, quæ erant super terram, potestatem acciperet. Hoc expressè colligitur ex Genes. c. 2. Sapient. c. 10. Ecclesiastici c. 17. & D. August. lib. 16. de Civit. Dei c. 8. in fin. ubi concludit, ea quæ de monstrosis gentibus à nonnullis Auctoribus proferuntur, omnino nulla esse: Aut si sunt, homines non sunt, aut ex Adam sunt, si homines sunt. Et idem apertius probatur ex c. 17. Act. 3. Apostol. vers. 26. ubi sic habetur: Fecit Deus ex uno omne genus hominum inhabitare super universam faciem terre, definitis statuta tempora, & terminos habitationis eorum. Quem locum, etsi Arias Montanus de Noë, & temporibus post diluvium accepit, verius tamen est, multo magis Adamo convenire, qui propriè fuit auctor omnium hominum generis, ut ibi Glossa Interlinealis, Lyran. & alii senserunt, & sequitur Joan. Lorin. pag. 669. Et ea propter nullo proprio, sed specie duntaxat nomine fuit appellatus, cum idem sit Latine Homo, quod Hebraicè Adam; siquidem omnes, ab eo descendentes, homines nuncupantur; ut benè considerat D. Epiphanius in intro Panarii: Pined. super Job. c. 40. vers. 9. & August. Tornelli. in Annal. sac. 1. tom. die 6. Mundi, n. 6. in fine.

Quibus addo notabilem illam doctrinam D. Cypriani in lib. de monte Sion & Sina contra Jud. & August. tract. 9. in Joan. quest. 10. qui tradunt, Deum ad creationem Adam ex quatuor cardinibus Orbis terrarum limum pugno comprehendisse, sicut scriptum videtur apud Isaï. c. 40. vers. 12. secundum Septuaginta: Pal-